Marijana Jelisavčić Karanović
Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad
e-mail: marijanajelisavcic11@gmail.com
ORCID: 0009-0006-0336-0978
https://doi.org/10.61827/wy24-yy2t

Nr: 5 (2023)
ISSN (on line) 2658-154X

INTERNATIONAL JOURNAL OF SLAVIC STUDIES
Transgressive, Pragmatic and Speculative Horizons of Popular Literature and Culture

Milovan Glišić, ubica vampira

Milovan Glišić, the Vampire Slayer

Abstract.
The paper discusses the postmodernist process of historiographical metafiction (with particular reference to the *writer-as-character* method) using the novel *Florentine Doublet*, written in four hands, by renowned representatives of Serbian literary fiction, Goran Skrobonja and Ivan Nešić as an example. The particular curiosity of their literary diptych is that they place Milovan Glišić, the progenitor of Serbian realism and at the same time the first writer who moved away from realistic exclusivity with his fantastically shaped stories, at the center of the event. The crown of Glišić's entire work is considered to be the vampire from Zarožje, Sava Savanović, the hero of the story „After Ninety Years", who in *Doublet* becomes a serial killer facing of against Glišić, who compiles the criminal's psychological profile. The enigmatic writing of two Renaissance masters, Leonardo and Michelangelo, the „holy grail of collectors", which starts the story in Belgrade in 1889 and leads all the way to the streets of London, where fear and mutilated bodies are sown by the sinister Jack the Ripper, served as a sort of McGuffin. The palette of colorful characters and their fates, which could be found in London at the end of the 19th century, helped the authors to shape the story as a genre amalgam, mixing elements of mystery, crime novels, horror and science fiction with components of detective novels and biographical passages. Special focus is placed on folklore stories and testimonies about vampires, which are incorporated in the novel in a special way and are key to figuring out the nature of entities that are trying to take over the world under the guise of vampires. *Queen Victoria's diaries*, *Tasa's diary: records of the first Serbian police officer*, *The Memoirs of a Balkan Diplomatist* written by Čedomilj Mijatović, materials on the case of Jack the Ripper, Milovan Glišić's documented correspondence and numerous biographical references about Bram Stoker and other characters and institutions inspired Skrobonja and Nešić to represent the vivid Victorian era on a macro and micro level, and at the same time give the theme of vampirism a new, never-before-seen look.

Keywords: vampire, Milovan Glišić, *Florentine Doublet*, historiographical metafiction, fantasy.

Sažetak.

U radu se razmatra postmodernistički postupak istoriografska metafikcija (s naročitim osvrtom na metodu *pisac-kao-lik*) na primeru duologije *Firentinski dublet*, pisane u četiri ruke, od strane renomiranih reprezenata srpske književne fantastike, Gorana Skrobonje i Ivana Nešića. Naročit kuriozitet njihovog literarnog diptiha jeste to što u centar zbivanja postavljaju Milovana Glišića, rodonačelnika srpskog realizma i ujedno prvog pisca koji se svojim fantastički oblikovanim pričama odmakao od realističke isključivosti. Krunom Glišićevog opusa smatra se zaroški vampir Sava Savanović, junak bajkolike pripovetke „Posle devedeset godina", koji u *Dubletu* postaje serijski ubica suočen sa Glišićem, sastavljačem psihološkog profila zločinca. Kao svojevrsni mekgafin poslužio je zagonetni spis dvojice renesansnih majstora, Leonarda i Mikelanđela, „sveti gral kolekcionara", koji priču pokreće u Beogradu 1889. i vodi sve do londonskih ulica, na kojima strah i unakažena tela seje zlokobni Džek Trbosek. Paleta živopisnih likova i njihovih sudbina, koji se jesu mogli zateći u Londonu koncem XIX veka, poslužila je autorima da priču oblikuju kao žanrovski amalgam, mešajući elemente misterije, krimi romana, horora i naučne fantastike sa komponentama detektivskog romana i biografskih pasaža. Naročit fokus postavljen je na folklorne priče i svedočanstva o vampirima, koji su na osoben način inkorporirani u roman i čine srž odgonetanja prirode entiteta koji pod maskom vampira pokušavaju da preuzmu svet. *Dnevnici kraljice Viktorije*, *Tasin dnevnik: zapisi prvog srpskog policajca*, *Uspomene balkanskog diplomate* Čedomilja Mijatovića, materijali o slučaju Džeka Trboseka, dokumentovana prepiska Milovana Glišića i brojni biografski navodi o Bremu Stokeru i drugim likovima i institucijama inspirisali su Skrobonju i Nešića da čitaocima predstave živopisno viktorijansko doba na makro i mikroplanu, i da pritom razradi teme vampirizma daju novo, dosad neviđeno ruho.

Ključne reči: vampir, Milovan Glišić, *Firentinski dublet*, istoriografska metafikcija, fantastika.

Odsustvo dokumentacije, ograničena svedočanstva i sporadične, neretko cenzurisane beleške odakle je moguće iščitati, makar u naznakama, potvrde o minulim događajima koji su pretili da prerastu u skandal i(li) intrigu, doprineli su razvoju istoriografske metafikcije. „Osamnaestovekovno interesovanje za laži i neistinitost postaje postmoderno interesovanje za višestrukost i rasipanje istine(a), istine(a) koja se odnosi na osobenost mesta i kulture"[1]. Linda Hačion istoriografsku metafikciju posmatra kao koncept koji nastoji da rekonstruiše istorijske događaje, dok istovremeno podriva ideju o jednom istorijskom referentu. Odnos prema istoriji menja se uvođenjem narativa u nove, dosad neistražene ravni, dok je ona opšteprihvaćena stavljena pod sumnju. „'Falsifikovanje' istorije je donekle prejak izraz za izvesne postupke u postmodernističkoj književnosti, ali ne smemo gubiti iz vida da postmodernizam u velikoj meri manipuliše istorijskom građom i daje joj neki novi smisao"[2], odnosno, pomera fokus dalje od izvora informacija u druge kulturnoistorijske domene. Postmodernistički autori dovode

[1] Linda Hačion, *Poetika postmodernizma: istorija, teorija, fikcija*, prev. Vladimir Gvozden, Ljubica Stanković, (Novi Sad: Svetovi, 1996), 188.

[2] Јелена Симић, „Историографска метафикција у романима Горана Петровића 'Опсада цркве Светог Спаса' и 'Ситничарница Код срећне руке', у: Свет у књижевности – књижевност у свету, ур. Бојана Димитријевић (Ниш: Филозофски факултет, 2014), 35.

u pitanje granice između činjenica i fikcije, prekrajajući istorijsku prošlost putem novog fikcionalnog konteksta i pitanje je njihove odluke da li će „prekinuti bilo koju od svih veza sa istoriografijom“[3].

Aleid Fokema istoriografsku metafikciju naziva „igrom umetnosti i laži“[4], koja je u poslednjih nekoliko decenija doživela ekspanziju, naročito kada je reč o literarizovanju književnih delatnika (*pisac-kao-lik*), a njih je ovaj autor prepoznao kao osnovne likove postmodernizma. Nepoznanice i, naročito, intrigantni događaji u biografijama istorijskih ličnosti ili u epohama u kojima su te ličnosti živele[5], doprineli su bujanju ovakvih dela gde „maskiranje istorijske ličnosti fiktivnim pandanom signalizira odmak od istorije i daje autoru *carte blanche* da zamisli šta želi“[6]. Kako Džoana Harker Šo primećuje, *pisac-kao-lik* raskrsnica je istorijskog romana, biografije i umetničkog romana, a da pisanje autorovog života ne bi bila proizvoljnost zasnovana na nekoliko epizoda, važno je detaljno istražiti njegove knjige i dominantne stilske karakteristike.

U poslednjih nekoliko godina pored dela koja se smatraju kanonom srpske i svetske literature, objavljen je i niz knjiga o njihovim autorima kao junacima romana i priča savremenih pisaca. Nakon zbirki pripovedaka i romana o Milošu Crnjanskom, Ivi Andriću i Borislavu Pekiću[7], 2020. godine objavljen je prvi deo diptiha *Firentinski dublet. Sfumato* autora Gorana Skrobonje i Ivana Nešića. Drugi deo *Dubleta*, u podnaslovu nazvan *Kjaroskuro* izašao je godinu dana kasnije. Za razliku od autora koji su se oprobali u transponovanju najslavnijih srpskih pisaca dvadesetog veka u likove svojih pripovesti, Skrobonja i Nešić inspiraciju su našli u „dugom XIX veku“[8] i njegovim intrigantnim predstavnicima. Za glavnog junaka svoje široko razgranate i žanrovski sinkretične pripovesti, autori su izabrali srpskog realistu Milovana Glišića, preoblikovanog u lovca na nečastive entitete epohe. Kako neodvojiv pratilac Glišića kao glavnog junaka romana postaje njegova književna tvorevina – vampir Sava Savanović, sada preoblikovan u volšebnog zlikovca, nema sumnje da su Skrobonja i Nešić pisanju pristupili

---

[3] Ana Iris Marques Ramgrab, *Meet Jane Austen: The Author as Character in Contemporary Derivative Works* (Dissertation, Instituto de Letras de Porto Alegre, 2013), 14.

[4] Aleid Fokkema, „The Author: Postmodernism's Stock Character“, *The Author as a Character: Representing Historical Writers in Western Literature*, Paul Franssen, Tom Hoenselaars (London: Associated University Presses, 1999), 44.

[5] U literaturi novijeg datuma došlo je do nastanka osobenog štiva gde se u marketinške svrhe istorijska ličnost posmatra kroz prizmu trećeg lica koje je, poslovično, uticalo na njen rad i znalo njene tajne. Treće lice neretko je i stradalnik određenog istorijskog događaja. Reprezent ovakvih dela može se naći u izlogu svake knjižare (*Frojdova ljubavnica*, *Avijatičareva žena*, *Pukovnikova žena*, *Sestra Sigmunda Frojda*, *Tetovažer iz Aušvica*, *Rodenova ljubavnica*, *Staljinova ljubavnica*, *Antoanetina sestra* itd.).

[6] Joanna Harker Shaw, *Autumn Grieving, Leaves of Gold: A Novel of the Shelleys with When Authors Become Characters: A Critical Reflection on the Writer-as-Character in Biographical Fiction* (Dissertation, Institute of Theology and Liberal Arts of London, 2020), 14.

[7] Zbirke pripovedaka – o Ivi Andriću: Земаљски дугови (2012), Milošu Crnjanskom: Путник са далеког неба (2013), Borislavu Pekiću: *Pre vremena čuda* (2020); romani – o Ivi Andriću: *Kainov ožiljak* (Dejan Stojiljković i Vladimir Kecmanović, 2014), Milošu Crnjanskom: Омама (Slobodan Vladušić, 2021), Branku Miljkoviću: *Zvezda nad prazninom* (Dejan Stojiljković, 2023). Sve knjige objavila je Izdavačka kuća „Laguna“

[8] Erik Hobsbom, *Doba ekstrema: istorija kratkog dvadesetog veka (1914–1991)*, prev. Predrag Marković (Beograd: Dereta, 2002), 5.

sa intencijom da najpoznatijeg srpskog vampira još jače vežu za njegovog (pisanog) tvorca[9], spajajući ih na originalan i hvale vredan način. Da bismo odgovorili na pitanje kako je Milovan Glišić postao ubica vampira, važno je da najpre osvetlimo detalje vezane za njegov život, dela sa horor elementima i kontekst – koji su ga preporučili za književnog junaka.

Piščeva biografija ispunjena je prazninama koje su pogodno tle za dopisivanje njegovih vanknjiževnih aktivnosti. Milovan Glišić (1847–1908) potomak je slavnog hajduka Gligorija – Gliše[10], čije je ime poslužilo kao osnova za preimenovanje loze. Željan znanja, nakon završene osnovne škole napušta rodni valjevski kraj i gimnaziju upisuje u Beogradu, a potom Veliku školu, koja „od dolaska Svetozara Markovića u Srbiju postaje tribina nove nauke“[11]. Borbenost u njenoj promociji Glišića je koštala slobode, te je 1872. uhapšen. U tekstu „O idejnom liku Milovana Đ. Glišića“, njegov biograf Golub Dobrašinović navodi kako je nakon toga postao oprezniji:

> udaljavao se i udaljio od svojih mladalačkih uvjerenja, ako ne i naglo kao neki, a ono postepeno. Od borbenog ‘komunca’ iz 1871. g, koji zajeda i ujeda, koji napada sve što smatra da ne valja: i ljude i knjige, i slabosti društvene – on će sve više postajati dobroćudni čiča-Milovan, koji se slatko smije i zasmijava druge[12].

Ideološku epizodu iz Glišićevog životopisa važno je pomenuti pri analizi *Firentinskog dubleta*, s obzirom na to da je inicijator nosećih dešavanja romana srpski kralj Milan Obrenović, oponent Markovićev, te bi odluka da „posao za pažljivog i diskretnog čoveka“ poveri nekome u koga ne može imati poverenja bila neodrživa. Odnos sa kraljem u romanu nije bitno pomeren u odnosu na onaj u životu, budući da se u vremenskim tokovima koji tematizuje Skrobonjino i Nešićevo delo, i stvarni Glišić odmakao od svojih mladalačkih antidinastičkih ideja.

Od 1876. Glišić je radio u redakciji „Srpskih novina“, od 1878. bio je korektor Državne štamparije, od 1890. dramaturg Narodnog pozorišta u Beogradu, a 1900. postao je pomoćnik bibliotekara Narodne biblioteke[13].

> Za putovanja nije imao ni slobodnog vremena ni materijalnih sredstava. Njegova putovanja bila su samo kraće ekskurzije po Srbiji, i po koja retka šetnja po ‘Ćesariji’, kako je pisao, to jest od Zemuna do Pančeva, pa i tada ga je obuzimao ‘bol za otadžbinom’[14],

pisao je Uroš Džonić, ne sluteći da će pored hotela London i Nacional u kojima je stanovao, Milovan Glišić, kao junak jednog romana iz budućnosti, deo života provesti u Londonu,

---

[9] Imenom i nizom odlika ovaj lik je neposredno preuzet iz usmenog demonološkog predanja.

[10] Голуб Добрашиновић, „Милован Ђ. Глишић: живот и дело“, у: Милован Глишић, Сабрана дела I (Београд: Просвета, 1963), 9.

[11] Добрашиновић, „Милован Ђ. Глишић: живот и дело“, 17.

[12] Голуб Добрашиновић, „О идејном лику Милована Ђ. Глишића“, у: Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења (Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997), 294.

[13] Za opširnije biografske podatke pogledati: Добрашиновић, „Милован Ђ. Глишић: живот и дело“, у: Милован Глишић, Сабрана дела I, 7–82; Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења.

[14] Урош Џонић, „Милован Ђ. Глишић: живот и рад“, у: Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења, 140.

„prestonici vaskolikog sveta“. Sažaljevajući njegovu bračnu kalvariju[15], brojni autori[16], osvrnuli su se na kratkotrajni brak piščev sa Kosarom Stefanović, „za koje vreme je svaki od supružnika terao svoje, po navikama devojačkim i momačkim“[17]. Jedno od poglavlja *Firentinskog dubleta* tematizuje ovu nesrećnu supružničku epizodu s velikom dozom verodostojnosti u detaljima i aktivira čitalačku empatiju u pogledu piščevog ljubavnog života. Za proces preobražaja istorijske ličnosti u fikcionalni lik ipak je od najvećeg značaja činjenica da je Glišić srpskoj (pisanoj) književnosti dao Savu Savanovića, dugovekog vampira koji zahvaljujući snalažljivosti protagoniste pripovetke „Posle devedeset godina“ i zajedničkim naporima zajednice, napokon biva upokojen.

„Svet fantastike postao je privlačan, ljudi su se umorili od istine“[18] i prepoznavši tu promenu, Glišić se okrenuo čoveku koji živi i radi u realnom vremenu i na realnom mestu, ali se svakodnevno susreće sa natprirodnim. Skicirao je obične ljude u dodiru sa neobičnim pojavama i svojim pričama dao paradoksalnu notu realno-fantastičnosti, što ga je proslavilo kao utemeljivača oba pravca[19]. Devetnaestovekovni junaci nisu prvi put nagraisali u pričama Milovana Glišića, ali su njegove tvorevine imale velikog uticaja na potonje autore. Zahvaljujući svom poznavanju folklorne fantastike, Glišić je otpočeo praksu pisanja, čitanja i poštovanja horor književnosti koja do dana današnjeg čeka proučavaoce da joj pristupe na pravi način. Fantastične paradigme iz usmene književnosti bile su temelj na kojem će Milovan Glišić sagraditi svoju pripovedačku kulu[20]. Radnja u njima fokusirana je na gluvo doba i opasnu noć u kojoj se kreće bestijarijum sačinjen od vampira, nakazne dece, vilinskih i džinovskih koła. Svet usmene tradicije, predanja i priče koje je verovatno slušao kao dete, Glišić je transponovao u umetničku prozu, čuvajući od zaborava pripovesti koje su bile odraz strahova i verovanja srpskog naroda. Sava Savanović, najpoznatiji srpski vampir[21], u potpunosti odgovara opisu koji je Vuk Karadžić pribeležio pod odrednicom *vukodlak*, preuzetom iz narodnog verovanja: ima beli pokrov, star je i naduven u licu, nalazi se blizu vodenice koja je htonsko mesto, a njegov

---

[15] Osim Radoslava Erakovića koji navodi da u svakom zlu ima nečeg dobrog: „Naime, pored toga što je obogatio našu književnost odličnim prevodima s francuskog jezika, propali brak Milovana Glišića imao je indirektan uticaj i na dotadašnji horizont očekivanja srpske čitalačke publike, kojoj su po po prvi put postala dostupna određena dela Žila Verna i Edgara Alana Poa“. Радослав Ераковић, Скице рубних простора књижевног наслеђа (Београд: Службени гласник, 2009), 124.

[16] U poglavlju o Stanki, sestri Milovana Glišića, Milan Jovanović Stojimirović nagađa zbog čega je moglo doći do razvoda između pisca i njegove „verovatno pretenciozne“ žene, dok u poglavlju koje je pronađeno u rukopisu i kao *Appendix* dodato knjizi, sa ubeđenošću piše saznanja o Kosari, njenim sestrama i kako se „bračna komedija morala završiti razlazom“. Милан Јовановић Стојимировић, Силуете старог Београда (Београд: Просвета, 2008), 473–478, 663–668.

[17] Борислав Вујић, „Несрећан брак Милована Глишића“, у: Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења, 80.

[18] Предраг Палавестра, „Критичке одлике српске фантастике“, у: Књига српске фантастике (Београд: СКЗ, 1985), 8.

[19] Највећи парадокс јесте то што је „један од отаца српског реализма био у ствари začetnik i pokretač otpora realističkoj isključivosti“. Предраг Палавестра, Историја модерне српске књижевности. Златно доба (1892–1918) (Београд: СКЗ, 1986), 338.

[20] Prva objavljena Glišićeva priča jeste *pripovetka iz narodnog verovanja* „Noć na mostu“ (1873).

[21] Sava Savanović naročito je popularan otkako je 1973. ponovo rođen na filmu *Leptirica* Đorđa Kadijevića.

grob može otkriti nepočišćeni/nekastrirani ždrebac bez belege[22]. Glišićev junak Strahinja uspeva da ubije vampira, predodređen time što je stranac i poseduje srebrni novac koji se može upotrebiti za upokojavanje. Reč „vampir“ smatra se autentičnom srpskom rečju, zabeleženom 1725. godine, kada se u Kiseljevu povampirio Petar Blagojević i izazvao epidemiju umiranja[23]. „Verovanje u vampira veoma je staro i poznato svim narodima, ali da li je reč u svetsku rečničku baštinu dospela upravo iz srpskog jezika, nije lako utvrditi“[24]. Ana Radin tvrdi da je „uostalom, kada je o samoj Srbiji reč, teško zamisliti da su vampiri ‘čekali’ sve do 1725. odnosno 1732. da se prvi put ‘pojave’ u zemlji gde se u njih verovalo od davnina“[25]. Starija definicija ovu nečistu silu uglavnom predstavlja kao demona, odnosno čoveka koji je umro pa počeo da dolazi među svet i ljudima nanosi nesreću i ubija ih sisajući im krv. Kod nas preovlađuje mlađe, animističko shvatanje po kom je „vampir nečista duša pretka koja se u liku pokojnika, kao mrtvac, pojavljuje među ljudima i obavlja mitske radnje“[26].

Vremenom se motiv usložnjavao[27], kako je broj dela nastalih na izvorištima vampirskih priča rastao, te „gubeći predznak seoske kulture, demonsko se zamenjuje ljudskim, a stvarnost fantastičnim“[28] i to tako da

> vampir može biti bilo ko ili bilo šta: ljudsko ili neljudsko biće, živo ili neživo, opipljivo ili neopipljivo. Viđan je svuda jer su u strahu (koji je njegov tvorac) velike oči: ako izuzmemo njegove najfantastičnije umetničke oblike, vampir se već u narodnom predanju javljao u broju formacija koje daleko prevazilaze književnu imaginaciju[29].

Ovo polazište poslužilo je Skrobonji i Nešiću da modifikuju vampira po sopstvenom nahođenju, a činjenica da je ta promena izvedena na opštepoznatom zaroškom krvopiji dodatno je aktivirala maštovitost autora. U središte priče postavljen je Milovan Glišić, autor pripovedaka „o izmišljenim događajima i stvorenjima o kojima je priprost svet voleo da zbori u njegovom kraju“[30] i dramaturg Narodnog pozorišta u Beogradu, u trenutku kada kralj zahteva njegovo angažovanje povodom „delikatne stvari“ (otmice vanbračne kćeri jedne od engleskih princeza i kralja Milana). Na samom početku diptiha opisano je Glišićevo ubojito

---

[22] Ана Радин, Мотив вампира у миту и књижевности (Београд: Просвета, 1996), 56.

[23] Godine 2018. na srpskom jeziku pojavila se knjiga *Vampiri u Srbiji u XVIII veku: knjiga i komentari* (Beograd: Službeni glasnik). „Dokument koji je Avgust Martini 1732. godine štampao u Lajpcigu, po prvi put je u celosti publikovan kod nas – koautorskim naporom koji su uložile dve profesorke sa Filozofskog fakulteta u Novom Sadu – u prevodu Nikoline Zobenice i uz komentare koje je dopisala Marija Kleut“. Маријана Јелисавчић, „Прве српске крвопије“, Летопис Матице српске 503/4 (2019): 523.

[24] Марија Шаровић, Метаморфозе вампира (Београд: Институт за књижевност и уметност, 2008), 23.

[25] Ана Радин, „Како је реч ‘вампир’ из Србије отишла у свет? у: Из књижевности: поетика–критика–историја: зборник у част Предрага Палавестре, ур. Миодраг Матицки, (Београд: Чигоја штампа, 1997), 187.

[26] Радин, Мотив вампира у миту и књижевности, 19.

[27] „Vampiri u hororu i pisanoj književnosti mnogo više su naslednici bajronovskog lorda Rutvena nego vampira kao demona iz narodne mitologije“. Ljiljana Pešikan-Ljuštanović, „Preko bele ograde. Rane priče Gorana Skrobonje“, u: *Od šapata do vriska* (Beograd: Laguna, 2024), u štampi.

[28] Danilo Trbojević, *Društvena i politička instrumentalizacija predstava o vampiru na Balkanu: prilagodljivost besmrtnog motiva* (Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011): 4.

[29] Шаровић, Метаморфозе вампира, 140.

[30] Goran Skrobonja, Ivan Nešić, *Firentinski dublet. Sfumato* (Beograd: Laguna, 2020): 17.

oružje, „parkerica“, dobijena od prijatelja Tase Milenkovića[31], glavnog srpskog policajca, nakon „zaroške frtutme“.

Skrobonja i Nešić sa glavnim narativnim tokom i misijom spašavanja vanbračne kraljeve ćerke prepliću deset godina staru reminescenciju na utamničenje Save Savanovića. Roman je naročito inovativan u građenju odnosa između pisca i vampira, koji je u stvarnom životu postao njegov najprepoznatljiviji književni junak. *Firentinski dublet* pravi interesantan odmak smeštajući Savu Savanovića u Srbiju s konca XIX veka, i to u vidu serijskog ubice:

> Već petu godinu neka đavolska pošast kreće da s proleća teroriše sela uzduž i popreko tromeđe Bajine Bašte, Kosjerića i Valjeva. Svake godine ista priča – kako bagrem izbaci pupoljke, eto ti njega – Zaroškog Krvoloka[32].

Navod o tome kako je prvi slučaj isisavanja krvi zabeležen u Zarožju kod mladog vodeničara (što je i dovelo do sumnji da se radi o vampiru), kog je obešenog za noge našao kmet Purko, aktivira paralelu s Glišićevom pričom „Posle devedeset godina“, ali samo do scene obračuna, koja ovde ima drugačiju završnicu. Još je intrigantnije to što je neko vodeničara okačio „kao svinjsku polutku, izvadivši mu srce praktično bez kapi prosute krvi“[33]. U studiji „Vampirizam u pričama Milovana Glišića“, prvi antologičar srpske fantastike Božo Vukadinović navodi kako je fenomen kanibalizma važan za tumačenje vampirskog motiva: „Vampirska uobraženja nisu bez realnog pokrića (...). Oni su znali da iskoriste priču o vampiru, možda i budu autori takvih priča, da bi onda, gotovo nekažnjivo, harali noću, davili, izvodili perverzne radnje“[34]. Za razliku od junaka Glišićevih priča, koji bi pošli po kolac ili zapis, Glišić iz *Dubleta* saglasan je sa razmišljanjima kritičara: „Vi imate posla sa ubilački nastrojenim pojedincem. Sve to sujeverje koje se verovatno širi od usta do usta ide mu u prilog jer stanovništvo traži nekakvog akrepa ustalog iz groba, a ne osobu u najboljim godinama“[35].

Književni junak Milovan Glišić izgledom, po naravi i statusu u društvu ne odgovara beleškama koje su o piscu sačuvane[36]. U romanu, „bratija“ iz „Dardanela“ za njega kaže da je „redak zver“ (aluzija na naslov kasnije Glišićeve pripovetke), kralj smatra da je vredan i vičan poslu, a nakon što ideju Laze Lazarevića da napiše priču o Zaroškom Krvoloku sprovede u delo i postane prvi srpski kriminalistički profajler, gotovo sve poveznice između junaka i istorijske ličnosti nestaju. Glišić daje ekspertizu o počiniocu kog smatra inteligentnim i snažnim, ali

---

[31] Prema Tasinim navodima, on ju je dobio na poklon nakon uspešno obavljene misije u Rusiji, a da je reč o istinitom putovanju, otkriva njegov dnevnik: „Mi smo izabrali vas. Putovaćete kao carsko-ruski kurir za granicu... Sobom ćete nositi vrlo važne papire...“. Танасије Таса Миленковић, Тасин дневник: записи првог српског полицајца (Београд: PortaLibris, 2023), 69.

[32] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Sfumato*, 95.

[33] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Sfumato*, 98.

[34] Божо Вукадиновић, „Вампиризам у причама Милована Глишића“, у: Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења, 392.

[35] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Sfumato*, 103.

[36] „[...] živi bezazlenim životom mirne savesti kao dete u kolevci, čovek velikih zasluga i bez pretenzija, skroman i povučen“. Радоје Домановић, „Сећање на Милована Ђ. Глишића“, у: Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења, 686.

nedovoljno da bi sam radio. Smatra da je Krvolok naočit i ne izaziva podozrenje okoline, što mu olakšava kretanje – dok uzeti kao celina njegovi zapisi olakšavaju izolovanje sumnjivih ljudi sa prostora zapadne Srbije. Milovan Glišić je ubica vampira ne samo zato što je opisao do tančina karakteristike onog ko je svoja nepočinstva godinama skrivao pod maskom neupokojenog već i zbog toga što je svog krvoloka sapeo i stopirao njegove monstruozne delatnosti. Pravu eliminaciju izvršiće deset godina kasnije, kada u pušionici opijuma dođe do obračuna s još jednim poznatim neupokojenikom kog je istoriografija upamtila pod imenom Jure Grando.

> U putopisnoj knjizi *Die Ehre des Herzgothums Crain* (1689.) koja obiluje zemljopisnim, povijesnim i etnološkim podacima Janez Vajkard Valvasor donosi i prepričanu predaju o Juri Grandu koji se poslije smrti vraćao i uznemiravao svoju udovicu i druge suseljane te o načinu na koji su se suseljani, predvođeni županom Kringe, oslobodili njegova uznemiravanja[37].

Glišićeva uloga u privođenju Save Savanovića licu pravde odjeknula je daleko, naročito taj neobični metod „ulaženja u glavu ubici“, te je Metropoliten policija u piscu prepoznala savršenog konsultanta za svoja neumorna nastojanja da zatoči ozloglašenog ubicu Džeka Trboseka. Intrigantne ličnosti s kraja XIX veka udružile su se kako bi Skrobonji i Nešiću dale obilje materijala koji je, iskorišćen kao građa za obiman roman u dva toma, doprineo žanrovskoj raznolikosti dela. Krimi-romanu, trileru, hororu, drami i biografskim pasažima, kako o stvarnim tako i izmaštanim likovima, pred sam kraj zbivanja u Londonu 1889, pridružuje se i naučna fantastika, koja se otkriva kao savršeno vezivno tkivo cele priče. Inače, svi likovi umešani u razvejavanje misterije oko Trboseka i otmičara kraljeve vanbračne ćerke bili su savremenici sa stvarnom mogućnošću ukrštanja puteva, što je potencijal koji su autori *Dubleta* višestruko iskoristili. Devetostruki ministar Čedomilj Mijatović, kojeg „impozantno i na sve strane ostvareno delo čini [...] jednim od skrajnutih, ali najznačajnijih Srba u drugoj polovini XIX veka“[38], Glišićev je domaćin u Londonu. Mijatovićevi memoari u nekoliko navrata evociraju uspomenu na prijatelja Vilijema T. Steda[39], jednog od aktera *Firentinskog dubleta* i urednika lista *Pall Mall Gazette* – magazina o kom piše i istorijski Tasa Milenković u svojim uspomenama, i to povodom iste teme (maloletnička prostitucija). Čovek s kojim Glišić uspostavlja prijateljski odnos još u Orijent Ekspresu i kom osim srpske šljivovice daruje informacije o istrazi vampirizma koji su rezultirali izveštajem *Visum et repertum*, jeste Brem Stoker.

---

[37] Evelina Rudan Kapec, Josipa Tomašić, „Proizvodnja folklora ili kako se predaja iz 17. stoljeća probudila u 21. stoljeću“, *Bałkański folklor jako kod interkultorowy. Tom I*, Joanna Rękas (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2011), 539. Autorke navode kako su ključnu ulogu u oživljavanju priče o Juri Grandu imali mediji i da od tada eksploataciji motiva nema kraja. Ovaj navod dodatno se potvrđuje činjenicom da jedan od prvih rezultata internet pretrage o „najstarijem evropskom vampiru“ nudi zainteresovanima ekskluzivan apartman u Istri, koji je, verovatno zbog prostranosti, nazvan Jure Grando.

[38] Срђан Орсић, Лик странца у српском роману *XIX* века (Загреб: Српско културно друштво „Просвјета“, Даљ: Културни и научни центар „Милутин Миланковић“, 2018), 330. Mijatović je zaista boravio u Londonu 1889. Došao je krajem godine, nakon abdikacije kralja Milana. U romanu, on prepuštanje prestola dočekuje u Londonu.

[39] Чедомиљ Мијатовић, Успомене балканског дипломате, прев. Слободан Г. Марковић (Београд: РТС, 2008), 41.

Čini se da je, nakon puta po Transilvaniji i upoznavanja „čudnog naroda ispunjenog sujeverjem i sklonog jezivim legendama o staroj vlasteli“[40], upravnika Liceja na pisanje *Drakule* definitivno podstakao srpski pisac, ali odnos Glišića i Stokera u romanu je uzajamno podsticajan. Postavka svih Stokerovih romana, koju izdvaja Dejan Ognjanović: grupa džentlmena „udružena oko zajedničkog cilja, da naprezanjem svojih racionalnih umova reše niz zagonetki i tako, postepeno, raskrinkaju misteriju, pobede zlo“[41], realizuje se i u *Firentinskom dubletu* u razmeni sa Stokerom i kada Glišić počinje da radi s detektivima Aberlinom i Ridom[42]. Koliko je truda dvojac Skrobonja – Nešić uložio u istraživanje i verno oslikavanje viktorijanskog doba, svedoče detaljni prikazi svakog segmenta života i živopisno portretisanje upečatljivih likova epohe. Da su u delo ugrađeni brojni intertekstualni signali za čitaoce, pokazuju i imena likova koji promiču romanom gotovo neopaženo, pa Glišićeva stanodavka nosi prezime kao pionirka horor žanra u književnosti – Retklif, a kuvarica Stokerovih zove se Mina. Osim preuzetih jezičkih specifičnosti, karakterističnih za vreme i mesto odvijanja radnje, autori su se oslanjali na izvore iz kojih su crpeli neophodne podatke ili detalje zahvaljujući kojima su dali verodostojnost pripovedanom – poput dnevnika kraljice Viktorije, policajca Tanasija Tase Milenkovića, i, naročito, zapisa o vampirima.

Iako mudar i neustrašiv[43], pisac, kao ni junaci njegove proze, protiv pretećeg Drugog ne bi imao šanse bez pomoći i podrške zajednice, svoje „Družine svetla“, odnosno, „Ratnog saveta“. Iako nukleus priče počiva na odgonetanju prirode zlokobnog entiteta koji iz senke vodi svoju viševekovnu potragu za mekgafinom priče, beležnicama renesansnih umetnika Leonarda i Mikelanđela, na mikroplanu dešava se interesantna kontekstualizacija priče o vampiru. U drugom delu *Dubleta* otkriva se sadržaj razgovora Glišićevog i Savanovićevog, gde se „žderač pokrova“ predstavlja kao svedok događaja koji su prethodili čuvenoj Lajpciškoj debati, kada su učeni ljudi pokušavali da racionalno sagledaju i objasne slučajeve vampirenja po Srbiji. Otkrivajući pravi identitet, Johan Fridrih Baumgartner ispoveda tragičnu životnu istoriju isprepletanu sa detaljima o čuvenoj ekspediciji lekara Flikingera[44], u kojoj je učestvovao.

---

[40] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Sfumato*, 77.

[41] Dejan Ognjanović, „Brem Stoker: u senci ‘Drakule’“, u: Brem Stoker, *Drakulin gost* (Novi Sad: Orfelin izdavaštvo, 2020), 195.

[42] Široka je lepeza interesantnih i intrigantnih ljudi s kojima na svom zadatku Glišić dolazi u kontakt (gotovo ih je nemoguće sve obuhvatiti). Neki od najživopisnijih jesu arheološkinja Žana Magr Djelafoa, koja u piscu „budi čuvstva“, doktor Alister Mur, čije su promene raspoloženja inspirisale Stivensona da napiše roman *Doktor Džekil i mister Hajd*, Džozef Merik – „čovek slon“, kraljica Viktorija, koja je čula da Glišić u Srbiji slovi za srpskog Dikensa, nadzornik carske riznice Jamagata – hrabri Japanac. Odgovor na pitanje zašto je ovaj izuzetni junak po nacionalnosti upravo Japanac, može se kriti u tekstu Miloša Mihailovića, gde je istražena veza između Skrobonje i Dena Simonsa, njegovog uzora do momenta kada je počeo da ispoljava elemente ideološke ostrašćenosti i ksenofobije, mašući u svojim delima pričom o „japanskoj zaveri koja je uništila Ameriku“. Милош Михаиловић, „Горан Скробоња и Ден Симонс: час имагологије“, Липар 76 (2021): 225.

[43] Japanski rizničar Jamagata Glišiću govori: „Iako umetnik, vi ste u duši ratnik“. Goran Skrobonja, Ivan Nešić, *Firentinski dublet. Kjaroskuro* (Beograd: Laguna, 2021), 409. Isto ga percepira i policajac Tasa Milenković, prepoznavajući u njemu „’ajdučku krv“ dede Gliše.

[44] Ekspedicija je, osim u Savanovićevom navođenju, detaljno prikazana u pomenutoj knjizi *Vampiri u Srbiji u XVIII veku*.

Visum et repertum, „zvanična potvrda učenih ljudi da vampiri u Srbiji nisu samo mit“[45] i Savanovićev udeo u njoj prethodili su tragičnom skončavanju i buđenju u novom obliku života. Interesantan je Glišićev odnos prema antagonisti – iako shvata „da je Savanović samo biće izuzetnih perceptivnih sposobnosti, nadasve inteligentan manipulant sposoban da retorikom obrlati sagovornika“[46], na trenutke je u opasnosti da mu poveruje. „Beznadežnost ludila i hladno zlo koje se nije moglo objasniti nikakvim ljudskim merilima, dovoljno samo sebi, sa ciljevima nedokučivim običnom, smrtnom čoveku“[47], što je poslednja od Glišićevih impresija o zaroškom zločincu. Ovo kulminira u konačnoj spoznaji o prirodi entiteta koji vuče konce čitavog zamešateljstva. Skrobonja i Nešić su neočekivano razrešenje oblikovali po uzusima naučne fantastike.

„Uloga tehnoloških elemenata u naučnofantastičnom diskursu je daleko veća nego što se obično u kritičkoj literaturi prihvata, a često i dominantna“[48], piše Milan Ćirković u tekstu o tuđinskoj tehnologiji i navodi kako je ona mnogo više od žanrovskog trika, tehno-blebetanja i narativnog ukrasa. Potvrda ove teze svoje mesto našla je u mini-romanu o princu Hašuru, koji je kao suma života sumerskog vampira starog četiri hiljade godina, tokom krvnog povezivanja sa protagonistom *Dubleta*, ispripovedan u drugom licu jednine. Kao motivacija njegovih viševekovnih nastojanja da do neophodnih artefakata dođe, u priču je uvedena drevna i genetski modifikovana boginja Inana[49], koja je u mitu ubijena, pa ponovo rođena[50] – što je finale kakvo očekuje njen ljubavnik, nanomašinama[51] oživljeni Hašur. Prema Inaninoj priči, ona je sa zvezda poslata da naseli svet, te je mladost provela proučavajući genetski inženjering:

> Tako su me... modifikovali. Moje je telo puno sićušnih, nevidljivih mašina: one mi jure krvotokom, prolaze kroz membrane mojih ćelija i neprestano proveravaju da li je sve u redu. One me čuvaju od entropije. Od smrti[52].

Biološka tehnologija iz njene krvi naseljava Hašurovo telo na samrti, uz obećanje da će ga nanomašine menjati do uspostavljanja genetskog savršenstva i Inaninog konačnog buđenja iz milenijumskog sna. Nanotehnologija premrežava i ranija dela Gorana Skrobonje, kao sve bolje iskorišćeni potencijal tehnološkog napretka ljudske vrste, naročito kada je reč o čudovišnoj

---

[45] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Kjaroskuro*, 17.

[46] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Kjaroskuro*, 23.

[47] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Kjaroskuro*, 269.

[48] Milan M. Ćirković, „Tuđinska tehnologija u SF književnosti: interpretacija između Scile i Haribde“, *Književna fantastika* V (2018): 51.

[49] Inanin vavilonski ekvivalent je boginja Ištar, koju Skrobonja oživljava u priči „Crna tajna Belog brda“ (zbirka *Klopka*). „Ištar je samo jedan od modela čiji su atributi poslužili za stvaranje mita o Lilit. Sumersko--vavilonske priče o neposrednom poreklu ovog ambivalentnog bića [...] predstavljaju je kao ženskog vampira“. Маријана Јелисавчић, „Богови, зомбији и читаоци у клопци“, Кораци 55, 7/9 (2020), 149.

[50] Artur Koterel, Rejčel Storm, *Sveobuhvatna enciklopedija mitologije*, prev. Magdalena Reljić, Ljiljana Petrović, (Beograd: Alnari, 2004), 240.

[51] „Nanotehnologija definisana je kao opis aktivnosti na nivou atoma i molekula koji imaju primenu u stvarnom životu“. Nathan A. Weir et al, *A Review of Research in the Field of Nanorobotics*, dostup 30. 1. 2024. https://www.osti.gov/servlets/purl/875622

[52] Skrobonja, Nešić, *Firentinski dublet. Kjaroskuro*, 283.

futurističkoj korporaciji njegovog junaka Nikodija Marića. U *Dubletu* je element tuđinske tehnologije utkan u mitsku sliku o sjedinjavanju drevne boginje i njenog zemaljskog izabranika, u trenutku kada nastane velika tehnološka i civilizacijska promena. Čitava priča osnažena je vampirskim motivom, koji se u slučaju Hašura i njegovih sledbenika reflektuje na dva plana – prvi je prehranjivanje i podmlađivanje antagonista pijenjem krvi, a drugi je sredstvo za njihovo upokojavanje, koje su autori prepoznali u dokazanim sposobnostima srebrnog oružja[53].

U brojnim tekstovima o Goranu Skrobonji, Ljiljana Pešikan-Ljuštanović sublimirala je kao osnovne odlike njegove proze „svesno prekoračivanje 'zadatih' žanrovskih okvira i poigravanje sa njima"[54], „široku zahvaćenost umetnosti i kulture", činjenicu da „bitno dopunjava uobličenje predstave o vampiru"[55], kao i to da autor poseduje sposobnost da uoči i „kritički razmotri i efektno upotrebi miteme vlastite zajednice"[56]. Vampiri, koji su mnogo zlokobniji nego što čitalac očekuje susrećući se sa neupokojenim likovima *Dubleta*, inovativno uobličenje dobili su naporima dvojice fantastičara da motiv predstave u svom viđenju. Jezik, koji je, kako Filip Rogović pišući o Nešićevom romanu *Pod imelom* navodi, „za Nešića sasvim uobičajeno – živ, razigran i vrcav"[57], u diptihu pisanom u četiri ruke takođe je dinamičan, prošaran dosetkama protagoniste i na njegov račun, od kojih su najfrekventnije one o Glišićevoj lošoj transkripciji Poovog imena i komentari njegovih „divljih kovrdža i bradurine". Svi ovi elementi stavljeni su u službu što kvalitetnijeg oblikovanja širokog kruga ljudi i dešavanja tokom 1889. godine, kada se živopisno društvo uhvatilo u koštac sa vampirolikim stvorenjem, obdarenim ogromnom sposobnošću regeneracije što bitno umanjuje šanse za njegovu eliminaciju. Naročit značaj ovaj roman ima u uspostavljanju postmodernističkog postupka *pisac-kao-lik*[58] gde se u inverznom postupku junak otelotvorava kao (donekle) stvarno biće. Mistifikacije zasnovane na više stvarnih, književnih i fiktivnih događaja uspostavile su širok luk u koji su Goran Skrobonja i Ivan Nešić upisali svoju analizu jedne epohe i ličnosti koje su kroz nju koračale ostavljajući tragove, od kojih neke uočavamo i danas.

---

[53] Srebrni novac u formi oružja dolazi glave Glišićevom junaku Savi Savanoviću, ali i Kingovom klovnu Penivajzu iz romana *To*.

[54] Љиљана Пешикан-Љуштановић, „Чар фантастичног приповедања", *Mons Aureus* 5/57 (2007): 51.

[55] Ljiljana Pešikan-Ljuštanović, „Vreme žetve" u: Goran Skrobonja, Šilom u čelo (Beograd: Strahor, 2019), 318, 332.

[56] Ljiljana Pešikan-Ljuštanović, „Klopka za čitaoca", u: Goran Skrobonja, *Klopka i druge priče* (Beograd: Laguna, 2020), 173.

[57] Filip Rogović, „Skeptik na meti natprirodnog", *Književna fantastika VIII* (2021): 177.

[58] Ili, preciznije rečeno, *pisci-kao-likovi*: Glišić, Stoker, Mijatović.

Bibliografija

Ćirković, Milan M. „Tuđinska tehnologija u SF književnosti: interpretacija između Scile i Haribde“. *Književna fantastika* V (2018): 51–65.

Fokkema, Aleid. „The Author: Postmodernism's Stock Character“. In: *The Author as a Character: Representing Historical Writers in Western Literature*. Paul Franssen, Tom Hoenselaars, 39–52. London: Associated University Presses, 1999.

Hačion, Linda. *Poetika postmodernizma: istorija, teorija, fikcija*. Prev. Vladimir Gvozden, Ljubica Stanković. Novi Sad: Svetovi, 1996.

Harker Shaw, Joanna. *Autumn Grieving, Leaves of Gold: A Novel of the Shelleys with When Authors Become Characters: A Critical Reflection on the Writer-as-Character in Biographical Fiction*. Dissertation, Institute of Theology and Liberal Arts of London, 2020.

Hobsbom. Erik. *Doba ekstrema: istorija kratkog dvadesetog veka (1914–1991)*. Prev. Predrag Marković. Beograd: Dereta, 2002.

Koterel Artur, Storm Rejčel. *Sveobuhvatna enciklopedija mitologije*. Prev. Magdalena Reljić, Ljiljana Petrović. Beograd: Alnari, 2004.

Marques Ramgrab, Ana Iris. *Meet Jane Austen: The Author as Character in Contemporary Derivative Works*. Dissertation, Instituto de Letras de Porto Alegre, 2013.

Ognjanović, Dejan. „Brem Stoker: u senci 'Drakule'“. U: Brem Stoker. *Drakulin gost*, 191–228. Novi Sad: Orfelin izdavaštvo, 2020.

Pešikan-Ljuštanović, Ljiljana. „Klopka za čitaoca“. U: Goran Skrobonja. *Klopka i druge priče*, 253–273. Beograd: Laguna, 2020.

Pešikan-Ljuštanović, Ljiljana. „Preko bele ograde. Rane priče Gorana Skrobonje“. U: Goran Skrobonja, *Od šapata do vriska* (Beograd: Laguna, 2024): u štampi.

Pešikan-Ljuštanović, Ljiljana. „Vreme žetve“. U: Goran Skrobonja. Šilom u čelo, 317–343. Beograd: Strahor, 2019.

Rogović, Filip. „Skeptik na meti natprirodnog“. *Književna fantastika VIII* (2021): 176–179.

Rudan Kapec Evelina, Tomašić Josipa. „Proizvodnja folklora ili kako se predaja iz 17. stoljeća probudila u 21. stoljeću“. *Bałkański folklor jako kod interkultorowy. Tom I.* Joanna Rękas, 539–556. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2011.

Skrobonja, Goran, Nešić Ivan. *Firentinski dublet. Kjaroskuro*. Beograd: Laguna, 2021.

Skrobonja, Goran, Nešić, Ivan. *Firentinski dublet. Sfumato*. Beograd: Laguna, 2020.

Trbojević, Danilo. Društvena i politička instrumentalizacija predstava o vampiru na Balkanu: prilagodljivost besmrtnog motiva. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011. Dostup. 30. 1. 2024. https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/id/76635/Disertacija_11527.pdf

Weir Nathan A., Sierra Dannelle P., Jones James F. *A Review of Research in the Field of Nanorobotics*. Dostup 30.01.2024. https://www.osti.gov/servlets/purl/875622

*

Вујић, Борислав. „Несрећан брак Милована Глишића“. У: *Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења*, 80–84. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997.

Вукадиновић, Божо. „Вампиризам у причама Милована Глишића“. У: *Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења*, 381–401. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997.

Добрашиновић, Голуб. „Милован Ђ. Глишић: живот и дело“. У: *Милован Глишић, Сабрана дела I*, 7–82. Београд: Просвета, 1963.

Добрашиновић, Голуб. „О идејном лику Милована Ђ. Глишића“. У: *Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења*, 293–305. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997.

Домановић, Радоје. „Сећање на Милована Ђ. Глишића“. У: *Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења*, 683–691. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997.

Ераковић, Радослав. *Скице рубних простора књижевног наслеђа*. Београд: Службени гласник, 2009.

Јелисавчић, Маријана. „Богови, зомбији и читаоци у клопци“. *Кораци* 55, 7/9 (2020): 149–154.

Јелисавчић, Маријана. „Прве српске крвопије“. *Летопис Матице српске* 503/4 (2019): 523–528.

Јовановић Стојимировић Милан. *Силуете старог Београда.* Београд: Просвета, 2008.

Клеут, Марија, Зобеница, Николина, ур. *Вампири у Србији у XVIII веку: књига и коментари*. Београд: Службени гласник, 2018.

Мијатовић, Чедомиљ. *Успомене балканског дипломате.* Прев. Слободан Г. Марковић. Београд: РТС, 2008.

Миленковић, Танасије Таса. *Тасин дневник: записи првог српског полицајца*. Београд: PortaLibris, 2023.

Михаиловић, Милош. „Горан Скробоња и Ден Симонс: час имагологије“. *Липар* 76 (2021): 217–228.

Орсић, Срђан. *Лик странца у српском роману XIX века*. Загреб: Српско културно друштво „Просвјета“, Даљ: Културни и научни центар „Милутин Миланковић“, 2018.

Палавестра, Предраг. „Критичке одлике српске фантастике“. У: *Књига српске фантастике*, VII–XLII. Београд: СКЗ, 1985.

Палавестра, Предраг. *Историја модерне српске књижевности*. Златно доба (1892–*1918)*. Београд: СКЗ, 1986.

Пешикан-Љуштановић, Љиљана. „Чар фантастичног приповедања“. *Mons Aureus* 5/57 (2007): 51–55.

Радин, Ана. „Како је реч ‘вампир’ из Србије отишла у свет? У: *Из књижевности: поетика–критика–историја: зборник у част Предрага Палавестре*. Ур. Миодраг Матицки, 187–197. Београд: Чигоја штампа, 1997.

Радин, Ана. *Мотив вампира у миту и књижевности*. Београд: Просвета, 1996.

Савић, Велибор Берко, прир. *Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења*. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997.

Симић, Јелена. „Историографска метафикција у романима Горана Петровића ‘Опсада цркве Светог Спаса’ и ‘Ситничарница Код срећне руке’. У: *Свет у књижевности – књижевност у свету*. Прир. Бојана Димитријевић, 34–47. Ниш: Филозофски факултет, 2014.

Џонић, Урош. „Милован Ђ. Глишић: живот и рад“. У: *Милован Ђ. Глишић: споменица о 150-годишњици рођења*, 133–147. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1997.

Шаровић, Марија. *Метаморфозе вампира*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2008.

Marijana Jelisavčić Karanović (1992. u Perućac), asistentkinja za užu naučnu oblast Srpska filologija i književnost na Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu. Akademske studije srpske književnosti završila na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Za master rad „Elementi horor fantastike u romanu srpskog predromantizma”, dobila je Brankovu nagradu Matice srpske. Dobitnica je godišnje nagrade Filozofskog fakulteta u Novom Sadu za najboljeg mladog istraživača iz oblasti humanističkih nauka za 2020. godinu. Objavila je zbirku kratkih priča *Prihvati igru?*, rukopis koji je nagrađen od strane žirija Prve knjige Matice srpske. Na doktorskim studijama srpske književnosti u Novom Sadu prijavila je rad na temu „Horor fantastika u srpskoj prozi 19. veka“. Honorarni je saradnik u književnoj redakciji Kulturnog centra Novog Sada. Od januara 2024. sekretar je časopisa *Detinjstvo*. Objavila je više naučnih i stručnih radova u periodici.